

Suggesties voor een herfstklankspel

Zodra het herfst wordt, laten kleuters vol trots zien wat ze in hun omgeving of tijdens een boswandeling hebben gevonden. Prachtig gekleurde bladeren, kastanjes, eikels, beukenootjes ...

Uiteraard krijgen al deze prachtige vondsten een plekje op de herfsttafel, maar ze zijn ook goed te gebruiken bij muzikale activiteiten. In dit artikel vindt u hiervoor praktische tips, die aansluiten bij het anker Herfst.

Ritseldans en notentaart

Bij het naspelen van het ankerverhaal 'Ritseldans en notentaart' schenkt u speciale aandacht aan geluiden. Wellicht hebben de kinderen het verhaal ook via de audio-cd uit het kleutersetje beluisterd. Welke geluiden hebben zij gehoord? Laat de kinderen verschillende manieren bedenken om de geluiden na te bootsen met behulp van hun eigen lichaam (klappen of wrijven met de handen, 'klakken' met de tong, blazen, zuigen, snurken, stampen, tikken, enzovoort) en speel het Stormspel of Geluidenlotto. Inspireer hen daarna ook geluiden te maken met behulp van herfstmateriaal (fluiten op notendopjes, kraken met dorre bladeren, tikken met kastanjes, rollen met takjes). Maak geluiden van de wind, regen, hagel en het ritselen van bladeren. Combineer het herfstmateriaal met andere materialen. Vul bijvoorbeeld plastic flesjes met wat beukenootjes, wikkel schuurpapier om stokjes of vul blikken met kastanjes.

Stiltespel

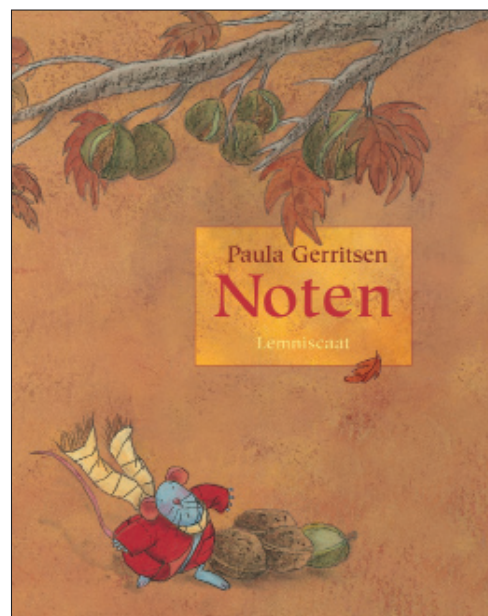
De kinderen zitten met gesloten ogen in de kring. Laat hen na twee à drie minuten stilte eens benoemen wat zij gehoord hebben. Spelenderwijs zullen zij ontdekken dat er altijd en overal geluiden zijn. Laat hen de geluiden eerst benoemen en bespreek het ontstaan

van een geluid. Hierdoor krijgen de kleuters inzicht in oorzaak en gevolg.

Met behulp van hun lichaam en allerlei materialen maken zij nu zelf geluiden. Refereer aan het ankerverhaal en nodig de kleuters uit zelf een verhaal te bedenken, waarin spannende geluiden voorkomen. Bouw het verhaal rustig op en noteer de zinnen die de kinderen bedacht hebben. Teken symbolen van de geluiden op een flap in de volgorde van het verhaal. Niet in iedere zin hoeft een geluid voor te komen. Verzamel het materiaal dat nodig is voor het maken van de geluiden en biedt de kinderen ook muziekinstrumenten aan. Lees het verhaal voor en geef duidelijk het moment aan waarop zij hun geluid mogen laten horen, bijvoorbeeld door één hand achter uw oor te doen.

Herfstklankspel

Als uitgangspunt voor een klankspel kunt u ook kiezen voor een boek. Het prentenboek 'Noten' van Paula Gerritsen (Lemniscaat) biedt hiervoor veel mogelijkheden en sluit goed aan bij diverse ankerpunten.

In de herfst gaat Muis op zoek naar noten voor haar wintervoorraad. Ze heeft een jas met grote zakken aangetrokken. Meeuw waarschuwt dat er storm op komst is, maar Muis hoort hem niet. Ook Haas en de schapen roepen naar haar, maar de woorden waaien weg op de wind. Als Muis vlak bij de notenboom is, barst het noodweer los. Aan de voet van de boom kruipt zij in een holletje en valt in slaap. De volgende dag is de boom tot haar teleurstelling helemaal kaal en zijn alle noten verdwenen. Verdrietig sjokt ze naar huis terug. Daar wacht haar een grote verrassing: bij het duin liggen bérgen bladeren met daarnaast bérgen noten!

Introduceer het boek terwijl de kinderen in de kring zitten. Verzamel vooraf wat walnoten, zo mogelijk met dop, en laat die aan de kinderen zien. Herkennen de kinderen de noten? Haal een walnoot uit de dop en laat de kinderen ontdekken dat die dop uit twee helften bestaat. Komt er geluid uit de noot? Tik er even mee op de tafel en kraak vervolgens een aantal noten met een notenkraker. Nu kunnen de kinderen de noten bekijken en proeven.

Laat de voorkant van het boek zien en laat de kinderen fantaseren over de inhoud. Lees het verhaal voor, bespreek het en stel vragen over de illustraties.

Terwijl u het boek voor de tweede keer laat zien, mogen de kinderen zoveel mogelijk zelf de geluiden bedenken bij het verhaal. Bijvoorbeeld: het trippelen van Muis, de vogels in de verte, de zee, de wind die steeds harder blaast, het schreeuwen van Meeuw, het rijden en remmen van de tractor, vallende aardappelen (emmer met wat kleine ballen omver gooien) mekkerende schapen, een blaffende hond, het noodweer (wapperen met stevig metaalfolie), de storm, het kraken van takken, maar ook de stilte in het holletje als Muis in slaap valt, het vallen van de noten, de merels op de schoorsteen en het ritselen van de bladeren. Het is erg leuk om hiervan geluidsopnamen te maken. Tips hiervoor vindt u op pagina 6 van het 'Li-la-liedjesboek' (Zwijsen).

Probeer zoveel mogelijk variatie in de geluiden te creëren door gebruik te maken van het lichaam aangevuld met materialen en let vooral op nuanceverschillen. Vanuit hun enthousiasme zullen de kinderen moeilijk kunnen stoppen met bepaalde geluiden. Maak er een spel van door een gebaar te maken waaraan de kinderen kunnen zien wanneer ze mogen beginnen en weer gaan stoppen. Door uw handen op elkaar te houden en steeds verder van elkaar af te bewegen geeft u aan wanneer zij de geluiden harder of zachter mogen laten horen.

Geluiden in beeld brengen

Bedenk met de kleuters welke symbolen of afbeeldingen bij de verschillende geluiden horen, zodat ze straks herkenbaar zijn als het klankspel wordt gespeeld. Ook kunnen zij hiermee de verhaallijn zichtbaar maken, zodat het verhaal zonder boek door een van de kinderen verteld kan worden.

De kinderen tekenen symbolen of knippen afbeeldingen uit tijdschriften. Afhankelijk van het aantal geluiden verdeelt u een groot vel papier in vakken. In elk vak wordt een symbool geplakt, bijvoorbeeld: schapen, een bliksemflits, bladeren, enzovoort. Het vak van de stilte blijft leeg.

Als de kinderen al gewend zijn aan het werken met een grafische partituur, vraagt u hen om de vakken in willekeurige volgorde aan te wijzen. Op deze manier leren de kleuters snel welk geluid bij de afbeelding hoort.

Daarna leest u het boek voor of vertelt u het verhaal terwijl de kinderen bij elk verhaalfragment een passend geluid maken. Het is raadzaam om van tevoren af te spreken of het geluid door enkele kinderen of door de hele groep wordt gemaakt.

Variaties

Als duidelijk is wat de bedoeling is van het klankspel, kunt u gaan variëren. Vraag de kinderen welke andere dieren Muis onderweg nog zou kunnen ontmoeten, of welke hindernissen zij tegenkomt en verzin daar geluiden en bewegingen bij.

Wanneer u het verhaal heeft uitgebreid, knipt u de vakken met symbolen los en hangt u deze in aangepaste volgorde aan een waslijn, zodat de verhaallijn zichtbaar blijft.

Overigens kunt u de symbolen ook los van het verhaal gebruiken om geluidenspelletjes te doen, bijvoorbeeld bij muzieklessen en luisterspelletjes.

Klankschilderij

Maak groepjes van twee of drie kinderen en geef hen de opdracht zelf een klankverhaal te maken. Houd het simpel en verdeel een vel papier in vier stukken. Eerst bedenken de kinderen een kort verhaaltje met een hoofdpersoon, een actie, een 'probleem' en een oplossing. Ze tekenen of zoeken er vier plaatjes bij en bedenken toepasselijke geluiden. Deze activiteit vraagt voor sommige leerlingen om wat extra begeleiding, maar hun fantasie is grenzeloos. Als hun 'klankschilderij' klaar is, mogen zij het presenteren aan de groep.

Herfstwoorden klappen

Herfstattributen bieden veel mogelijkheden voor het hanteren van ritmes. Wanneer u iets van de herfsttafel of een plaatje aanwijst, kan dat woord telkens in het goede ritme geklapt én gesproken worden. Tikken met ritmestokjes of trommelen op een handtrom is natuurlijk ook mogelijk.

Spreek zelf het woord eerst ritmisch uit (let op 'opmaten', bijvoorbeeld bij het woord kas-tán-je) en klap het woord (of later de woorden) tegelijkertijd. Zodra spreken en klappen goed gelijk gaan, worden de woorden alleen geklapt. Bijvoorbeeld:

*eek-hoorn, pad-den-stoel, ei-kei, beu-ken-noot-jes
wal-noot, tak-ken-bos, bol-ster, den-nen-ap-pel
spin, spin-nen-web, bla-de-ren, mos
rit-se-len, pa-ra-plu, re-gen, storm*

Kunnen de kinderen ook horen welke woorden qua lettergrepen bij elkaar horen? Als ze de ritmes goed herkennen, is het leuk om combinaties te maken van verschillende woorden. Zorg er wel voor dat het ritmisch klinkt.

Creatieve verwerking

Het boek 'Met de herfstwind mee' van Anne Möller (De Vier Windstreken) biedt veel inspiratie om te tellen en aan de slag te gaan met herfstmaterialen, bijvoorbeeld door het maken van bootjes van notendoppen en bladeren.

Het is een verhaal over herfstverschijnselen, waarin tien blaadjes door de herfstwind van de boom worden gerukt en elk blaadje een andere bestemming krijgt.

In het boek 'Knutselschatten' (Zwijsen) vindt u extra creatieve activiteiten bij Schatkist. Bij het seizoen Herfst zijn dit onder andere knutselactiviteiten waarbij natuurlijke materialen worden gebruikt, zoals het maken van een herfstboom met takjes of een herfststooi van bladeren.

Auteur: Irma Land

Conceptontwikkelaar educatieve projecten

Aansluitende liedjes

- *Li-la-liedjesboek: 'Herfstblaadjes'*
Zwijsen
ISBN 978 90 276 7639 9
- *Kleuterwijs: 'Blaadjes dansen'*
SMV
ISBN 90 8049712 6
- *Eigen-wijs: 'Zie je de kastanjes',
'Herfst is weer gekomen'*
SMV
ISBN 978 90 804 9716 0
- *Het grote prentenboekenliedjesboek:
'Brroe-ha!' bij het boek Wat nu Olivier?*
Lemniscaat
ISBN 978 90 563 7792 2
- *Alle liedjes met een hoepeltje erom:
'Wat hoor ik toch?', 'Hoor de wind eens waaien',
'Herfst, wat heb je te koop?'*
Van Holkema & Warendorf
ISBN 978 90 269 9537 8

Om te lezen en te kijken

- *Noten*
Paula Gerritsen
Lemniscaat
ISBN 978 90 563 7716 8
- *Het is herfst*
Rotraut Susanne Berner
Lannoo
ISBN 978 90 209 6615 2
- *Een speurtocht door het jaar*
Annette Fienieg
Cyclone
ISBN 978 90 587804 6
- *Herfst in het bos*
Vivian den Hollander
Van Holkema & Warendorf
ISBN 978 90 269 9696 2
- *Wat nu Olivier?*
P. Root
Lemniscaat
ISBN 978 90 563 7477 8
- *Herfstpret (voor oudere kleuters)*
Tialda Hoogeveen
Uitgeverij KNNV
ISBN 978 90 501 1297 0